

Motion till riksdagen 2007/08:So402

av Solveig Hellquist (fp)

Barn- och ungdomsvården

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barnperspektivet och barnkompetens måste få ett ökat fokus inom socialtjänsten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kommunerna bör uppmuntras att anställa fler fältarbetare inom socialtjänsten som snabbt kan vara på plats vid akuta situationer och i utsatta miljöer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en kampanjsatsning ska göras för att värva fler män till socionomutbildningen.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barn i undantagsfall ska ha rätt till en egen kontakt med socialtjänsten och kontakt med BUP utan att förälder informeras.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda hur fler slutenvårdsplatser inom BUP kan skapas för att kunna erbjuda kvalificerad psykiatrisk vård med kompetens att hantera även svår social problematik.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att satsa på ett familjestöd som bedrivs skilt från övrig socialtjänst för att underlätta för föräldrar att söka råd och stöd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en möjlighet till kontakttimmar – som kan beviljas av socialtjänsten – införs för föräldrar som har ett barn som är stökigt eller på andra sätt inte mår bra i skolmiljön.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att formerna för hur ett vård-av-barn-system kan utformas bör utredas närmare.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skärpa straffen för langning och öka polisens möjligheter att spana efter brottslingar som profiterar på att fördärva våra barn.

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkande 3 hänvisat till UbU.

Motivering

Den senaste rapporten från Bris visar på att våra barns och ungdomars psykiska ohälsa har ökat. Samtalen från barn som mår dåligt har ökat med 20 % mellan 2005 och 2006. Det handlar om självdestruktiva beteenden, självmordstankar, ätstörningar, depressioner, fobier och panikångest. Försäljningen av antidepressiva medel till 15–19-åringar har ökat kraftigt. Köerna till BUP är på många håll långa, framför allt till olika utredningar. Folkpartiet liberalerna och regeringen har agerat i denna fråga och kommer att införa en vårdgaranti på en månad till BUP. Samverkan mellan myndigheter är bristfällig, vilket gör att många barn och ungdomar faller mellan stolarna. Här krävs mer samarbete mellan elevhälsan, socialtjänst, BUP och primärvård. Elevhälsan är inom många kommuner kraftigt nedrustad trots det alltmer ökande ohälsotalet bland våra barn och ungdomar. Alkoholkonsumtionen har gått ned bland ungdomar, men bland de ungdomar som dricker har konsumtionen ökat. Föräldraskapet sviktar och kommer många gånger i konflikt med föräldrarnas egna behov av förverkligande. Stressen är överlag mycket hög bland svenska barn och ungdomar vid internationella jämförelser.

Barnperspektivet i socialtjänsten

Socialsekreterare vittnar om att de inte hinner med utredningar, arbetet är stressigt och kommunerna sparar inom individ och familjeomsorg. Många närpolis har inga fältassistenter att samarbeta med. Kritikerna uttrycker att anmälningar inte leder till tillräckligt snabba och kraftfulla ingripanden. Fler fältarbetare behövs inom socialtjänsten. Socialtjänsten får inte bara bli en utredningsavdelning utan måste finnas där våra barn och ungdomar befinner sig. 70 % av de ungdomar som döms till vård inom socialtjänsten återfaller – det är högre återfallsfrekvens än i kriminalvården. Enligt en undersökning från våren 2006 av fackförbundet SSR anser en majoritet av socialarbetarna att socialtjänsten inte alls eller bara delvis lever upp till socialtjänstlagens intentioner.

Barnperspektivet och barnkompetensen måste få större fokus inom socialtjänstens område. I socialtjänstlagen och i FN:s barnkonvention som Sverige ratificerat slås det fast att barnets inställning så långt som möjligt skall klargöras. Barn har ofta svårt att göra sin röst hörd. Därför är det angeläget att de som ska utreda utsatta barns behov har kunskap och förmåga att tala med dem. Tyvärr är det inte alltid så. Många beslut som får en avgörande inverkan på ett barns liv fattas över huvudet på dem, trots att barnperspektivet förstärks i socialtjänstlagen. Det är inte ovanligt att bedömningarna ser mycket olika ut.

Vid flera studier av barn som placerats i familjehem har barnen varit kritiska emot att de inte fått tala enskilt med den socialsekreterare som ansvarar för placeringen. I en studie (Cederborg & Carlsson, 2001) intervjuades 20 barn mellan 5 och 19 år. De flesta mindes inte att de fått berätta om sina åsik-

Fel! Okänt namn på

ter över huvud taget under utredningstiden. 17 av barnen ansåg att de aldrig haft möjlighet att påverka valet av familjehem och 13 av dem hade aldrig talat i enrum med socialsekreteraren under placeringstiden i familjehemmet.

En annan forskare (Mattson, 1998) har granskat slumpmässigt valda rättsfall omfattande barn som varit föremål för omhändertagande enligt LVU. I studien noteras det att barnens berättelser saknades genomgående i utredningarna. I flera av fallen hade socialsekreteraren inte träffat barnen under utredningen.

Barn är individer med skilda behov. Enligt vår mening måste barnperspektivet lyftas fram tydligare i socialtjänstens arbete med utsatta barn. Det är även angeläget att alla barn i praktiken, inte bara i teorin, har samma rättigheter oavsett var i landet de bor. Det kommunala självstyret får inte hindra att barn som far illa får den hjälp de behöver.

Fler män i socialt arbete

Kvinnorna är i stor majoritet bland socialtjänstens anställda. Den sneda könsfördelningen är inte oproblematisk med tanke på att en stor del av de ungdomar som kommer i kontakt med socialtjänsten saknar manliga förebilder. Både män och kvinnor behövs i arbetet med utsatta barn och ungdomar. Därför bör män uppmuntras till att utbilda sig till yrken där man arbetar med utsatta barn och ungdomar. I diskussionen om hur framför allt pojkar som kommit snett ska stöttas, ställs ofta krav på fler manliga förebilder. Vi är övertygade om att den personliga lämpligheten är det viktigaste för den som arbetar med utsatta barn. Men betydelsen av att män och kvinnor är representerade i det sociala arbetet ska inte underskattas. Socialtjänsten kommer i kontakt med klienter av båda könen. Många av ungdomarna saknar bra manliga förebilder. Riktade kampanjsatsningar bör göras för att få män att söka sig till socialt arbete.

Barn ska kunna ha egen kontakt med BUP

Bris uppger att de kontaktas av barn som vill ha en behandlingskontakt inom BUP utan att familjen blandas in. Det handlar ofta om flickor mellan 13 och 18 som mår mycket dåligt. På de flesta BUP-mottagningar är detta inte möjligt idag. Barnen kommer i kläm mellan olika lagtexter som ger föräldrarna rätt till insyn i deras barns behandling. En av de främsta orsakerna till att barnen inte vågar ta kontakt med BUP är av rädsla för att föräldrarna ska få reda på vad de berättar.

I barnkonventionen slås det fast att barn har rätt till sjukvård och att barnets bästa alltid ska vara vägledande. Enligt vår mening måste det finnas större möjligheter för BUP att med stöd av sekretesslagen ta emot barn utan föräldrars vetskap om man bedömer att det är det bästa för barnet.

Fler slutenvårdsplatser inom BUP

De senaste tio åren har barn- och ungdomspsykiatrien övergått till att nästan uteslutande behandla alla patienter i öppenvård. Antalet slutenvårdsplatser har minskat kraftigt i hela landet. Från 534 platser 1990 till 236 platser 2004. Samtidigt pekar mycket på att behovet av kvalificerad psykiatrisk vård för barn och ungdomar är stort. Öppenvården har vunnit framsteg eftersom den ofta är lika effektiv och mindre kostnadskrävande. Men vi menar att det existerar en övertro på behandling av tunga ärenden i öppenvården.

I betänkandet av Sociala barn- och ungdomsvårdskommittén "Källan till en chans" (SOU 2005:81) konstateras det att det finns barn och ungdomar som öppenvården inom BUP inte fungerar för. Inte sällan är de i behov av psykiatrisk vård och insatser från socialtjänsten samtidigt. Missbruk och kriminalitet präglar ofta problembilden. Mycket pekar på att självmordsförsök och självdestruktivt beteende, som att skära eller svälta sig, bland unga ökar.

Inte heller för denna grupp fungerar alltid öppenvården. Enligt vår mening bör det skapas fler slutenvårdsplatser inom BUP som erbjuder kvalificerad psykiatrisk vård med kompetens att hantera även svår social problematik. När det blir aktuellt att barnet lämnar slutenvården är det viktigt att insatserna fortsätter från BUP och att familjen involveras och stötts.

Stöd i hemmet

En del av den mera utåtriktade och aktiva socialtjänst som vi vill se bör ägna sig åt att ge stöd och råd åt problemfamiljer i deras hem. De flesta föräldrar som av olika anledningar inte klarar av sitt föräldraskap är medvetna om det. Och de vill ha hjälp och stöd. I dag är det inte ovanligt att de sociala nätverken runt människor har tunnats ut. Det gör att vissa föräldrar är mycket isolerade. Det är angeläget att det finns kvalificerad familjerådgivning som föräldrar kan vända sig till anonymt för att få vägledning och stöd utan remiss via socialtjänst eller barn- och ungdomspsykiatrien. Flera kommuner skiljer redan stödjande verksamhet från beslutsfattande, och det kan göras ännu tydligare.

Vår uppfattning är att råd och stöd till föräldrar ska bedrivas skilt från övrig socialtjänst, gärna av någon utomstående organisation med kommunal finansiering. Då skulle det vara ett mindre steg för föräldrar att ta emot hjälp. En sådan fristående verksamhet vill vi kalla familjestöd. Sedan länge har flera kommuner "hemmahosare" som arbetar praktiskt med familjer. Vi anser att det är angeläget att kommuner kan stå till tjänst med kvalificerade "hemmahosare" som kan bistå föräldrar med vägledning i barnuppfostran och stötta dem i deras föräldraroll i hemsituationen.

Inför kontakttimmar för föräldrar i skolan

Tidigare fanns det så kallade kontaktdagar som föräldrar kunde använda sig av för att följa sitt barn i skolan under två dagar per år. Om ett barn är stökigt

Fel! Okänt namn på

eller på andra sätt inte mår bra i skolmiljön vill vi att det ska finnas möjlighet för föräldrar att vara med barnet i förskolan eller skolan. Vi vill därför införa en form av VAB-system. Om ett barn är fysiskt sjukt kan föräldern stanna hemma med barnet utan att förlora arbetsinkomst. Men om ett barn mår psykiskt dåligt, och det visar sig till exempel i form av kraftigt utagerande beteende, finns inte samma möjlighet.

Kontakttimmarna kan beviljas som andra insatser via socialtjänsten. Formerna för hur ett VAB-system kan utformas för detta ändamål bör närmare utredas. Detta skulle dessutom öppna möjligheten för skolan att i högre grad samarbeta med föräldrar runt de barn som behöver stöd.

Barn ska kunna ha en egen kontakt med socialtjänsten

Enligt socialtjänstlagen ska en utredning inledas om det finns skäl att misstänka att ett barn far illa. Enligt samma lag ska barnets vårdnadshavare informeras om detta – i lagtexten står det skyndsamt. Det går idag inte att hålla vårdnadshavaren utanför, inte ens i ett inledningsskede – även vid misstanke om att föräldern är hotfull och kan pressa barnet att ljuga om att allt står bra till.

Socialtjänstlagen är inte skriven för barn som riskerar att mördas, misshandlas, giftas bort, könsstympas eller bli sexuellt utnyttjade av sina föräldrar. Det här måste ändras. Socialtjänsten ska ha ett tydligt brottsofferperspektiv i arbetet med utsatta barn. Barnet ska ges tid att bygga upp ett förtroende. Att berätta om övergrepp är inte enkelt, speciellt inte om det är pappa eller mamma som är skyldig. Lagen borde ge utrymme för socialtjänsten att i undantagsfall utreda ett barn och ha kontakt med ett barn utan att en potentiellt farlig förälder får information. Ett sådant beslut ska inte en enskild tjänsteman behöva fatta. Därför föreslår vi att socialnämnden får möjlighet att hos länsrätten ansöka om dispens och att sådana ärenden behandlas med kvalificerad sekretess. Länsrätten får pröva hotbilden mot barnet, och det är viktigt att det görs en uppföljning.

Givetvis har föräldrar också rättigheter, och huvudregeln ska fortsätta att vara att föräldrar har insyn i socialtjänstens arbete med deras barn.

Ungdomar som förövare och brottsoffer

Barn är utsatta som brottsoffer. Särskilt om förövaren är en förälder eller närstående. Barn har svårt att sätta ord på det som de utsätts för eftersom de inte alltid förstår att handlingen är fel. Vi måste på ett bättre sätt utreda när barn utsätts för övergrepp. Det är angeläget att våldsbrott mot barn uppmärksammas i högre grad för att öka medvetandet hos oss alla. Det kan rädda barn från att gå ett grymt öde till mötes.

Ingen människa föds kriminell. Men allvarligt avvikande antisocialt beteende som kan leda till kriminalitet visar sig ofta tidigt. Dessa barn som av olika anledningar befinner sig i riskzonen för att bryta mot samhällets spel-

Fel! Okänt namn på

regler måste få stöd i tid. Det är cyniskt att låta en ung människa påbörja en brottslig karriär utan att ingripa förrän han eller hon gjort sig skyldig till grova brott. Enligt en studie av Polismyndigheten i Västra Götaland om rekrytering till kriminella gäng är det en dystur prognos för dem som i unga år blir kriminell.

Ju tidigare en person börjar med brott desto högre är återfallsfrekvensen och desto snabbare accelererar brottskarriären. Brottsoffren som kommit i dessa unga gärningsmäns väg får sällan se någon person ställas till svars. Om vi ska förhindra att fler ungdomar förstör sina egna och andras liv måste vi se verkligheten som den är. Misshandel, rån, skadegörelse, ringa narkotikabrott, stölder och bilinbrott är de vanligaste ungdomsbrotten. För oss handlar insatser mot ungdomsbrottsligheten om att våga välja väg. Antingen fortsätter vi med den missriktade välviljan som har gjort att alltfler ungdomar till slut hamnar i fängelse för att ingen ingrep i tid, eller så väljer vi en väg med tidiga och tydliga insatser när det fortfarande finns goda chanser att bryta ett kriminellt beteende. Det ska vara en väg där vi inte släpper taget om någon ung person som riskerar att hamna i brottslighet.

Förebygg sociala problem och brottslighet bland ungdomar

Den mest verkningsfulla åtgärden mot ungdomsbrottslighet handlar om förebyggande insatser. Det första är en skola med mindre utslagning. Om man får lust till skolan i lågstadiet genom att baskunskaperna, framför allt läsningen, kommer på plats minskar risken för senare misslyckanden i skolan.

Folkpartiets "Läsa-skriva-räkna-garanti" är ett försök att kanalisera resurser till den grupp elever som tidigt kommer efter när det gäller just baskunskaperna. Det andra är en tuffare politik när det gäller unga och alkohol. Vi vill skärpa straffen för langning och öka polisens möjligheter att spana efter sådana brottslingar som profiterar på att fördärva våra barn.

Stockholm den 4 oktober 2007

Solveig Hellquist (fp)